

Стресс-тестирование для страховых компаний Армении

Аннотация

Стресс-тесты являются необходимым инструментом для страховой компании, с помощью которых страховщик может управлять своими рисками и поддерживать адекватные финансовые ресурсы для борьбы с этими рисками. Стресс-тесты могут быть использованы для выявления и количественной оценки влияния различных сценариев на будущее ожидаемое финансовое положение страховой компании.

Эта статья описывает стресс-тестирование для страховых компаний Армении.

Astghik Ananyan
Margarita Kirakosyan

Stress testing for Armenian non-life insurance market companies

Abstract

Stress tests are a necessary tool in assisting an insurer to manage its risks and maintain adequate financial resources to deal with those risks. In the broad sense, stress tests can be used to identify and quantify the impact of different stress scenarios on an insurer's expected future financial position.

The paper describes stress testing of insurance risks and expense risk for Armenian non-life insurance market companies.

ՆԱԻՐԱ ԱՓՅԱՆ
մ.գ.թ., դրոշմագրուհի

ՀԱՐԿԱՅԻՆ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ ՀՀ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐԻ ԲՅՈՒՋԵՆԵՐՈՒՄ

Տեղական ինքնակառավարման համակարգ ստեղծելու գործում անցած 15 տարիների ընթացքում Հայաստանի Հանրապետությունն ունեցել է որոշակի առաջընթաց: Սակայն հանրային ծառայությունների մատուցման համար բավարար ֆինանսական միջոցների բացակայության պայմաններում համայնքներն ի գործու չեն կյանքի կոչել իրենց ժողովրդավարական առաքելությունը, հանդես գալ որպես իշխանության կենտրոնացման հակակշիռ, արդյունավետ համագործակցել դոնոր և բարեգործական կազմակերպությունների հետ՝ անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների զարգացման և պահպանման համար:

Մեր երկրի երկաստիճան բյուջետային համակարգում առանցքային նշանակություն ունի պետական բյուջեն, և տրամաբանական է, որ պետական եկամուտների փաստացի հավաքագրումների ցուցանիշը մշտապես գտնվում է ՀՀ կառավարության ուշադրության կենտրոնում՝ որպես երկրի առջև ծառայած սոցիալ-տնտեսական հիմնախնդիրների հաղթահարման երաշխիք: Չարգացման ներկա փուլում կառավարությունը կարևորում է ինչպես այդ եկամուտների մակարդակը, այնպես էլ դրանց ապահովմանն ուղղված վարչարարության ժամանակակից, անաչառ և հետևողական միջոցառումների իրականացումը: Ծարունակվելու է պետական եկամուտների հավաքագրման վարչարարության արդյունավետության բարձրացումը, որը կլինի եկամտային քաղաքականության գերակա ուղղություններից մեկը¹:

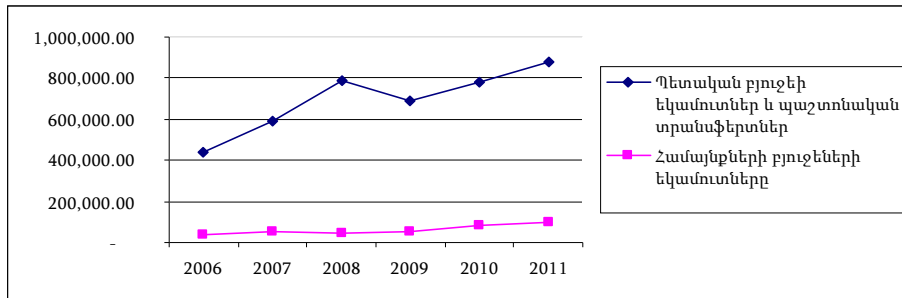
Չուզանալու կարևորվում է նաև ՀՀ բյուջետային համակարգի երկրորդ մակարդակը՝ համայնքների բյուջեները՝ որպես Հայաստանի Հանրապետությունում տեղական ժողովրդավա-

¹ Հայաստանի Հանրապետության կառավարության ծրագիր 2012-2017թթ., էջ12:

րության ամրապնդման, ապակենտրոնացման գործընթացների խորացման և, վերջին հաշվով, տեղական ինքնակառավարման համակարգի գործունեության արդյունավետության բարձրացման ապահովման երաշխիք: Խոշոր և ֆինանսապես կայուն համայնքներ ունենալու պայմաններում բնակչությունն իր կենսագործունեության առաջնահերթ խնդիրները կարող է լուծել տեղերում: Ընդլայնված հնարավորություններով և մեծ պատասխանատվությամբ գործող տեղական ինքնակառավարման մարմիններ ունենալը բնակչությանը պատշաճ որակի հանրային ծառայություններով ապահովելու Հայաստանի կառավարության որդեգրած իրատեսական քաղաքականությունն է:

Պետական և համայնքային բյուջեների եկամուտների միջև զուգահեռներ գծելու անհրաժեշտություն չկա այն առումով, որ դրանք տարբեր հարթություններ են: Սակայն ակներև է մի փաստ, համաձայն որի ուշադրության առյուծի բաժնին արժանանում է պետական բյուջեն՝ եկամուտների հավաքագրման շեշտադրմամբ, իսկ համայնքների բյուջեները մնում են ստվերում: Ստորև ներկայացված գծապատկեր 1-ը հնարավորություն է տալիս պատկերացում կազմելու ՀՀ պետական բյուջեի և համայնքների բյուջեների եկամտային մասերի աճի տեմպերի մասին:

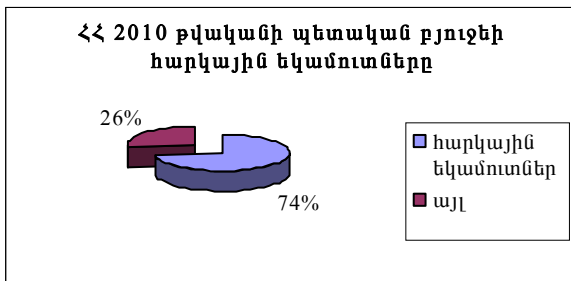
Գծապատկեր 1

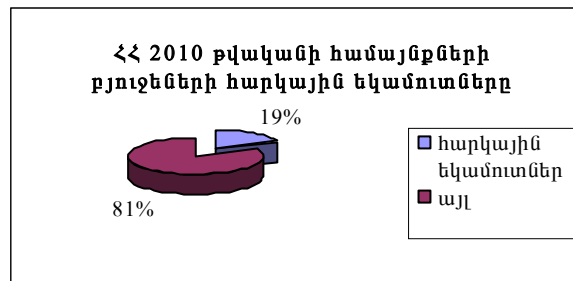
Պետական բյուջեի եկամուտները համայնքների բյուջեների եկամուտների համեմատ ունեն աճի բացահայտ առաջանցիկ տեմպեր, բացառությամբ 2009 թվականին պետական բյուջեի եկամուտների նվազման փաստի, որը բացատրվում է համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի «հարվածով»: Նկատենք, որ համայնքների բյուջեները համեմատաբար ապահովագրված էին այդ տեսակ «հարվածից» հենց պետական բյուջեի շնորհիվ՝ կապված համայնքների բյուջեներին պետական բյուջեից հատկացվող ֆինանսական համահարթեցման դոտացիաների հետ:

Խնդրահարույց ենք համարում ՀՀ պետական և համայնքների բյուջեների եկամուտներում հարկային եկամուտների տեսակարար կշիռներին վերաբերող հարցը (գծապատկերներ 2 և 3):

Գծապատկեր 2

Գծապատկեր 3

Աղյուսակ 1

ՀՀ համայնքների բյուջեների եկամուտները 2009-2011թթ.*

(մլրդ դրամ)

Տարի	Գատակարգում	Ընդամենը եկամուտ	Հողի հարկ	Գույքահարկ	Տեղական տուրքեր	Պետական տուրքեր	Գույքի վարձակառնությունների եկամուտներ	Այլ սեփական եկամուտներ
2011	Բյուջե	96,785	4,804.7	12,759	2,605.8	797.0	2,784.0	3,870.7
	Սեփական եկամուտներ		27,621.2					
	Գույքային հարկեր		17,563.69					
	Փաստացի	95,256	4,435	11,793.1	2,543.6	791.7	2,563.7	2,870.5
2010	Սեփական եկամուտներ		24,997.3					
	Գույքային հարկեր		16,227.7					
	Բյուջե	85,016	4,874.8	10,992.0	2,034.3	785.7	2,584.6	3,645.6
	Սեփական եկամուտներ		24,916.9					
2009	Գույքային հարկեր		15,866.8					
	Փաստացի	83,833	4,575.1	11,267.0	2,297.6	780.5	2,150.2	2,757.1
	Սեփական եկամուտներ		23,827.5					
	Գույքային հարկեր		15,842.1					
2009	Բյուջե	54,171	5,257.1	9,349.7	1,825.8	837.3	2,611.0	3,039.3
	Սեփական եկամուտներ		22,920.1					
	Գույքային հարկեր		14,606.7					
	Փաստացի	52,600	4,954.8	10,261.7	1,609.3	734.3	1,905.9	2,221.5
2009	Սեփական եկամուտներ		21,687.4					
	Գույքային հարկեր		15,216.5					

* Տվյալները բերված են առանց պաշտոնական դրամաշնորհների:

ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտներում հարկային եկամուտները կազմում են 74 %, իսկ համայնքների բյուջեների եկամուտներում՝ 19 %: Եթե պետական բյուջեում հնարավոր է ապահովել հարկային եկամուտների հավաքագրման այդպիսի «լուրջ» տեսակարար կշիռ, ապա կարծում ենք, որ այլ հավասար պայմաններում համայնքների բյուջեները կարող էին ցուցաբերել մոտարկված «վարքագիծ»: Այնինչ տեսնում ենք բևեռայնորեն տարբեր պատկերներ: Այս փաստը մտածելու տեղիք է տալիս բազում առումներով՝ տեղերում (համայնքներում) օրենսդրության բացերի, հարկային վարչարարության պատշաճ մակարդակի բացակայության, համայնքների բյուջեների նկատմամբ հարկատուների թերահավատության, համայնքների բնակչությանն անհրաժեշտ հանրային ծառայությունների ոչ պատշաճ մակարդակով և ծավալով մատուցման և այլն:

Աղյուսակ 1-ում բերված տվյալների¹ վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ որոշակի ժամանակահատվածում՝ 2009-2011 թվականներին, ՀՀ համայնքների բյուջեների եկամուտների ինչպես ծրագրային, այնպես էլ փաստացի ցուցանիշներն աճի միտում են դրսևորել՝ համապատասխանաբար 54,171, 85,016, 96,785 մլրդ և 52,600, 83,833, 95,256 մլրդ դրամ: Սակայն փաստացի հավաքագրումները զիջում են ծրագրային ցուցանիշներին բոլոր 3 տարիների կտրվածքով:

Նկատենք, որ համայնքների բյուջեների 2010 և 2011 թթ. փաստացի սեփական եկամուտները կազմում են փաստացի ընդամենը եկամուտների 28.4 և 26.2 %-ը, որը այլ հավասար պայմաններում վկայում է մեր երկրում համայնքների բյուջեների սեփական սուղ ֆինանսական ռեսուրսների մասին: Վերջինս իր հերթին ենթադրում է ՏԻՄ-երի առջև ծառայած բազում չլուծված խնդիրների շարան և բնականաբար պետական բյուջեից ֆինանսապես կախյալ վիճակ, որը արժեզրկում է սեփական միջոցներով սեփական խնդիրները լուծելու ՏԻՄ-երի արժանապատիվ առաքելությունը: Այս առումով խիստ կարևորում ենք ֆինանսական ապակենտրոնացման հիմնախնդրի շարունակական լուծումը, որը հնարավորություն կընձեռի ֆինանսապես ուժեղացնելու ՏԻՄ-երը:

ՀՀ համայնքների բյուջեների սեփական եկամուտներում առյուծի բաժին են կազմում գույքային հարկերը՝ հողի հարկը և գույքահարկը՝ 2009-2012 թթ. կտրվածքով համապատասխանաբար 70.2 %, և այլն:

¹ Աղյուսակը կազմվել է ՀՀ տարածքային կառավարման նախարարության <http://www.mta.gov.am/> կայքում տեղադրված տվյալների հիման վրա:

66.5 % և 64.9 %:

Ապակենտրոնացման քաղաքականության կարևոր արդյունքներից մեկը տեղական հարկերի ինստիտուտի ներմուծումն էր, ինչպես նաև տեղական հարկերի հետ կապված վարչարարությունը որպես ՏԻՄ-երի պարտադիր լիազորություն սահմանելը:

«Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքի 12-րդ հոդվածի «բ» մասով¹ սահմանված են տեղական հարկերը՝ գույքահարկը, հողի հարկը և հյուրանոցային հարկը: Այլ օրենքներով կարող են սահմանվել այլ տեղական հարկատեսակներ: Նկատենք, որ հյուրանոցային հարկի մասին դեռևս չի ընդունվել համապատասխան օրենք: «Տեղական ինքնակառավարման մասին» և «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքների համապատասխանաբար 57-րդ և 281-րդ հոդվածներով որպես համայնքի բյուջեի եկամուտ սահմանված է տրանսպորտային միջոցների կայանատեղի հարկ, սակայն 2011 թվականի հուլիսի 30-ից գործողության մեջ է մտել «Ավտոտրանսպորտային միջոցների կայանատեղերի տեղական տուրքի մասին» ՀՀ օրենքը²:

Ընթացիկ բյուջեների կատարման և նոր ապառքների չկուտակման հիմնախնդրի լուծումը մեծապես կախված է արդյունավետ վարչարարությունից այն առումով, որ իրատեսական բյուջեների կանխատեսումը թե՛ պետական և թե՛ համայնքի մակարդակում չի երաշխավորում դրանց կատարումը՝ առանց որոշակի խթանիչ լծակների կիրառման: Այս առումով կարևորվում է 2012 թվականի գարնանն ընդունված տեղական հարկերի մասին օրենսդրական փաթեթը³, որով բազաներից հանվում են անհուսալի ապառքները՝ հնարավորություն ընձեռելով ձևավորել առավել իրատեսական բյուջեներ և ամբողջությամբ կատարել դրանք: Տեղական հարկերի ոչ պատշաճ հավաքագրումը հարվածում է համայնքին՝ նվազեցնելով համայնքի բյուջեի եկամուտները: Բյուջետային կարգապահությունն առանցքային նշանակություն ունի ինչպես պետական բյուջեի, այնպես էլ համայնքների բյուջեների կատարման հարցում:

Անհրաժեշտ է կիրառել այնպիսի հարկային գործիքներ, որոնցով կհարկվեն տեսանելի հարստության բոլոր ձևերը: Տեղական մակարդակում հարկային համակարգի հուսալի ներկայացուցիչներն են գույքային հարկերը՝ հողի հարկը և գույքահարկը: Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ գույքահարկի որոշ բազաներ շարժական չեն, դրանց հարկումն արդյունավետ է:

Անշարժ գույքը, որին դասվում են հողը և շենքերը, շինությունները հողի հարկով և գույքահարկով առանձին-առանձին հարկելու փոխարեն կարելի է հարկել մեկ միասնական հարկով՝ անշարժ գույքի հարկով՝ գույքային հարկի բազան ձևավորելով որպես այժմ գործող հողի հարկի և գույքահարկի բազաների ամբողջություն: Որպեսզի այդ հարկերի հավաքագրումը տարեվերջին չկուտակվի, մինչև օգոստոս ամիսը վճարելու դեպքում հարկի ընդհանուր գումարը կարելի է նվազեցնել 10 %-ով:

Քննարկվող ենթատեքստում անհրաժեշտ է առանձնացնել շարժական գույք համարվող փոխադրամիջոցների գույքահարկը: Այսպիսով, գույքահարկի և հողի հարկի փոխարեն կունենանք հստակ տարանջատված գույքային հարկեր՝ անշարժ գույքի հարկ և շարժական գույքի՝ փոխադրամիջոցների գույքահարկ:

Հարստության բոլոր տեսանելի ձևերի հարկերը կարող են կայուն եկամուտներ ապահովել տեղական ինքնակառավարման մարմինների համար: Գույքային հարկերը տեղական լավ հարկեր են, քանի որ թիրախը հարկման անշարժ բազան է (հողը և շենքը, շինությունները) և բացի այդ հարկ վճարողները բնակվում են այն տարածքում, որտեղ մատուցվում են ՏԻՄ-երի համապատասխան ծառայությունները: Համայնքի յուրաքանչյուր անդամ շահագրգիռ է համայնքի ողջ տարածքում գտնվող հարկման ենթակա գույքը հարկային դաշտ ներքաշելու գործում: Իրականում մարդիկ, երբեմն առանց գիտակցելու, իրենց գործողություններով նպաստում են վերոնշյալ հարկային բազայի մեծացմանը: Այսպես, բավականին հաճախ հանդիպող երևույթ է, երբ ապօրինի շինության համար համայնքի բնակիչները «բողոքում են», դրանով իսկ «իրազեկում» համապատասխան ատյաններին

¹ «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենք, հոդված 12:

² Նշված, ինչպես նաև «Հարկերի մասին» ՀՀ օրենքների համապատասխան հոդվածներից անհրաժեշտ է հանել նշված հարկատեսակը, իսկ «Տեղական ինքնակառավարման մասին» ու «Հայաստանի Հանրապետության բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքների տեղական տուրքերին վերաբերող կետերում կատարել լրացում՝ ավտոտրանսպորտային միջոցների կայանատեղերի տուրքի մասով:

³ «Գույքահարկի և հողի հարկի գծով առաջացած ապառքների մասին» ՀՕ-93-Ն, 10 ապրիլի 2012թ., «Հողի հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացում կատարելու մասին» ՀՕ-95-Ն, 10 ապրիլի 2012թ., «Հարկերի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում լրացում կատարելու մասին» ՀՕ-96-Ն, 10 ապրիլի 2012թ.:

գույքահարկով հարկվող նոր օբյեկտի ի հայտ գալու մասին:

Չնայած բարելավումներին՝ գույքահարկի հավաքագրման ցուցանիշները շարունակում են մնալ խնդրահարույց: Շուկայական արժեքից զգալիորեն ցածր կադաստրային արժեքով գնահատման մեթոդի պատճառով գույքահարկից եկամուտների հավաքագրման ներուժը մնում է թիրախային: Անշարժ գույքի հարկման բարձր (3 միլիոն դրամ) շեմի պատճառով հարկումից ազատվում է գյուղական գույքի մեծ մասը: Գույքի պարբերական կադաստրային վերագնահատման համար օգտագործվում են գնահատման անիրատեսական գործակիցներ, որի հետևանքով արժեքն իրացված շուկայական արժեքի համեմատ զգալիորեն ավելի ցածր է ստացվում:

Անշարժ գույքից հարկի հավաքագրման ներուժը կարելի է բարձրացնել կադաստրային արժեքի որոշման բանաձևերը մոտարկելով վերջին շրջանում իրացված գույքի գործարքների փաստացի արժեքներին: Շուկայի հետ կապված վերագնահատումները հնարավոր է բարելավել, եթե անշարժ գույքի պետական միասնական կադաստրի վարչությունը հետևողականորեն գրառի գույքի իրացման բոլոր գործարքները՝ ներառելով գործարքի արժեքը և սեփականատիրոջ փոփոխությունը:

Մեր երկրում համայնքի բյուջեով նախատեսված գույքահարկի և հողի հարկի գծով եկամուտների մինչև 10%-ի չափով հայեցողական ազատումներ տրամադրելու՝ ՏԻՄ-երի իրավունքը խաթարում է գույքահարկի ներուժն այն պատճառով, որ հաճախ այդ արտոնությունը տրամադրվում է «ոչ ճիշտ հասցեներով», առավելապես դրանից օգտվում են մարդիկ, ովքեր ի վիճակի են վճարելու գույքային հարկերը: Արդյունքում համայնքի բնակիչների շրջանում սրվում է սոցիալական լարվածությունը, ուժեղանում է եկամուտների բեռնացումը, ձևավորվում է ՏԻՄ-երի նկատմամբ անվստահության մթնոլորտ: Այս առումով կարևորում ենք գույքահարկի գծով արտոնություններ տրամադրելու ՏԻՄ-երի հայեցողության բացառումը: Կարելի է գույքահարկի 3 միլիոն շեմը իջեցնել մինչև 1 միլիոն դրամ, որի արդյունքում հարկման բազան կընդլայնվի, իսկ դրա փոխարեն հարկազատումը տեղաշարժել սոցիալապես անապահով դաշտ: Ինչ վերաբերում է զինծառայողների՝ գույքահարկից ազատումներին, դրանք կարելի է փոխարինել ավելի արդյունավետ և տեսանելի հասցեական սուբսիդիաներով:

Հայաստանը հին տրանսպորտային միջոցների «գերեզմանոցի» վերածելուց և դրա հետևանքով շրջակա միջավայրի աղտոտումից խուսափելու համար հարկ ենք համարում վերանայել տրանսպորտային միջոցի հնանալուց հետո հարկի հաշվեգրումը դադարեցնելու քաղաքականությունը: Միաժամանակ, նկատի ունենալով տեսանելի գույքը առավել մեծ չափով հարկելու անհրաժեշտությունը, կարելի է վերանայել բարձր արժեք ունեցող անշարժ և շարժական գույքի գծով գույքահարկի դրույքաչափերը:

Մասնավորապես, 2012 թվականից «Ակցիզային հարկի մասին» ՀՀ օրենքի 5-րդ հոդվածի 1-ին մասով 25.0 մլն դրամ և ավելի մաքսային արժեք ունեցող կամ մինչև 2 տարին ներառյալ թողարկման տարեթիվ և 4500 սմ³ և ավելի շարժիչի աշխատանքային ծավալ ունեցող թեթև մարդատար ավտոմեքենաների ներմուծման դեպքում մաքսային արժեքի 20 տոկոսի չափով ակցիզային հարկ է վճարվում ՀՀ պետական բյուջե¹:

Բնականաբար բարձր արժեք ունեցող անշարժ և շարժական գույքը հիմնականում կենտրոնացված է մայրաքաղաքում և մի քանի համայնքներում: Կարելի է համապատասխան համայնքներին դոտացիաների հատկացման տարբերակված մեխանիզմ մշակել: Նման մոտեցման դեպքում, «Բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքի համաձայն, պետական բյուջեից համայնքներին ֆինանսական համահարթեցման սկզբունքով տվյալ տարում տրամադրվող դոտացիաների ընդհանուր գումարը, որը կազմում է տվյալ տարվան նախորդող երկրորդ բյուջետային տարում ՀՀ համախմբված բյուջեի փաստացի եկամուտների հանրագումարի ոչ պակաս, քան 4 տոկոսը, հիմնականում կբաշխվի մնացած «շքեղությանը առանձնապես աչքի չընկնող» համայնքների միջև:

Կարծում ենք՝ վերը նշված քաղաքականության իրականացումը կարող է օգտակար լինել հասարակության սոցիալական կնճիռը հարթելու գործընթացում: Վերջին հաշվով հարկային օրենսդրությունն ու վարչարարությունը այլ խնդիրների լուծմանը զուգահեռ պետք է ուղղված լինեն սոցիալական արդարության կնճիռը հարթելուն, սոցիալական անհավասարությունը մեղմելուն: «Օ-

¹ «Ակցիզային հարկի մասին» ՀՀ օրենք, ԶՅ-79, 2000թ., հոդված 5:

րենքի առջև հավասարությունը... միջոց է մարդկությանն ապահովելու ընդհանուր առմամբ առավելա-
օգուտով, որը նա կարող է դրանից ստանալ»¹:

Պետական բյուջեից համայնքներին հատկացվող ֆինանսական համահարթեցման դոտա-
ցիաների հաշվարկման կարգի վերաբերյալ գոյություն ունեն շատ տարբեր հակասական մոտե-
ցումներ, որոնք սակայն պահանջում են ելակետային բազմաթիվ տվյալների բազա, որոնց տիրա-
պետելը որոշակի ծախսեր է ենթադրում, ինչն էլ այդ մոտեցումները հեռու է պահում կյանքի կոչվելուց:

«Համայնքի բյուջեի եկամուտները նվազեցնող՝ Հայաստանի Հանրապետության օրենքների
կիրարկման արդյունքում համայնքի բյուջեի եկամուտների կորուստները պետության կողմից
փոխհատուցելու կարգի մասին» 2007 թվականից ուժի մեջ մտած օրենքը (առաջին անգամ ՀՀ 2007
թվականի պետական բյուջեից փոխհատուցվել են համայնքների 2005թ. բյուջեների եկամուտների
կորուստները) հնարավորություն է տալիս համայնքներին ստանալու համապատասխան փոխ-
հատուցումներ օրենքով սահմանված դեպքերում պարտադիր վճարների գծով համայնքի բյուջեի
եկամուտների կորուստների համար: Որպես այլ դոտացիա համայնքների բյուջեների եկամուտների
կորուստների փոխհատուցման գումարները ներառվում են ֆինանսական համահարթեցման
դոտացիաներում:

Ամփոփելով նշենք, որ անհրաժեշտություն ենք համարում ՀՀ համայնքների բյուջեների ֆինան-
սական ուժեղացման երկու հիմնական ճանապարհների (սեփական և ոչ սեփական) ռացիոնալ միա-
խյուսումը՝ սեփականի շեշտադրմամբ:

Наира Апян

Налоговые доходы в местных бюджетах РА

Аннотация

Для развития системы местного самоуправления важное значение имеют местные бюджеты. Нехватка финансовых ресурсов является основной причиной невыполнения полномочий органами местного самоуправления. Налоговые доходы имеют ключевое значение в решении этой проблемы. В качестве решения проблемы предлагаются изменения в законодательстве и администрирования местных налогов.

Naira Apyan

Tax Revenue of the Local Community Budgets of Armenia

Abstract

Local community budgets play a crucial role for development of the self-government system. Lack of financial resources prevents the local self-government bodies to meet their goals. Hence, the tax revenue plays a crucial role in implementing various programs and initiatives by the local self-government bodies. The article proposes to undertake respective legislative changes and change local tax revenue administration processes.

¹ Людвиг фон Мизес, "Человеческая деятельность. Трактат по экономической теории", Челябинск, 2005, с.24.